

Új megközelítés a leszereléshez

Nagykovetsegok es vezerek csendes dolgozósobáiban, kormányok és minisztériumok tágas tanácsstermeiben megkezdődött Budapest békeüzenetének tanulmányozása. A sajtó előtte puskarporát, a hivatásos propagandisták megtették előregyártott nyilatkozataikat, s aki csak ezekből próbálna itélni, aligha tudna mit kezdeni az ellentmondásos értékelésekkel.

Rendkívül merész, vonzó elemeket tartalmazó, érdekes javaslat — hangzik egyfelől. Nehezen megvalósítható, hosszú tárgyalást igénylő indítvány, amely elmaradt a várakozástól — állítja a másik oldal. „Keletről az enyhülés irányába mutató jelek érkeznek” — állapítják meg egyesek, míg mások szerint a Varsói Szerződés meg akarja tartani hagyományos erőfölényét.

A Varsói Szerződés Politikai Tanácskozó Testülete fontos javaslatokat dolgozott ki az elmúlt napokban a Dunapartján, de a kétnapos júniusi ülés ezen túlmenően még valami marandódot. „A népeknek tudniuk kell, hogy bizhatnak a szocialista országokban” — mondta Budapestben Erich Honecker, és szavai elsősorban egy új politikai filozófiára, egy új katonai szemléletmódra, egy új magatartásra utaltak, amely valahol nagyon rokon az SZKP XXVII kongresszusának szellemével.

Hangsúlyozva, hogy a katonai-politikai csoportosulások és az egyes államok tényleges szándékainak megítélése szempontjából lényegesek a katonai doktrínák a második budapesti felhívás állását amellett hogy mindenekelőtt el kell osztani az éveken keresztül felhalmozódott kölcsönös gy-

A budapesti békeüzenet

nakvást és bizalmatlanságot, behatóan kell foglalkozni azokkal, ami a másik felet ebben a vonatkozásban nyugtalanítja.

Leszögezte, hogy az európai és a világbiztonság érdekében a katonai szövetségek koncepcióinak és doktrínáinak a védelem elvére kell épülniük, az 1986-os budapesti felhívásban a VSZ-tagállamok teljes felelősséggel ismét rögzítik soha, semmilyen körülmények között, sem Európában, sem a világ bármely más részén nem kezdnek harcselekményeket más államok ellen, ha ők maguk nem válnak agresszió célpontjaivá. Védelmi indíttatású katonai doktrínájuk nem főként feltétel, hanem a katonai erők egyensúlyának fenntartását, mégpedig az erők és az eszközök lehetőleg legalacsonyabb szintjén, a katonai potenciálók olyan szintre csökkentését irányozza elő, amely még éppen elégséges a védelemhez.

Ebből a katonapolitikai mentalitásból szinte automatikusan adódott az a szovjet program, amelyet a Varsói Szerződés Budapestben magáévá tett, s amely szerint a világnak atomfegyverek nélkül tömegpusztító fegyverek nélkül kell átlépnie időszakunk harmadik évezredébe. Ebből a katonapolitikai céltudatosságból szinte szükségszerűen adódott a lezárásnak az a komple megközelítése hogy a tömegpusztító fegyverek felszámolását erősítse meg támasza alá a hagyományos haderők és fegyverzet lényeges csökkentése. Ne utasít

hasza vissza a NATO a szocialista közösség atom- és vegyi leszerelési javaslatait azzal, hogyha lemond a tömegpusztító fegyverekről, nem lesz mivel ellensúlyoznia a Varsói Szerződés hagyományos erőiben és eszközökben mutatkozó állítólagos fölényt.

Az atlanti tomb nyilván nem fog felkesedni az európai szárazföldi erők a csapásmérő harcászati légerő és a harcászati-hadműveleti nukleáris fegyverek egyöntetű csökkentésének gondolatáért. Ha eddig Bécsben nem járult hozzá a katonai alakulatok rendszeresített fegyverzetének leszereléséhez, ezután sem fog sietni ezzel. Aligha rajong majd azért az elgondolásért, hogy a csökkentés térségén kívül eső területeken nem növelheti szárazföldi erőit és harcászati csapásmérő légierejét.

A „budapesti sokk” után a NATO valószínűleg hamar magához tér, és igyekszik majd olyan részletekbe belekapaszkodni, amelyekben lehetőséget sejt a keleti javaslatok kockázatmentes visszautasítására. Ez azonban a jelenlegi világban egyre nehezebb dolog. Washington és Brüsszel számára egyre győtrőbb lesz a dilemma, éljenek-e az alkalommal, hogy a szocialista országok most éppen azt javasolták, amit Nyugat mindig hiányolt, vagy ismét lépőpörjenek a tárgyalóasztalról reális javaslatokat csak azért, mert azok a Varsói Szerződés javaslatai.

A het szocialista ország bátran elebe ment azoknak az erveknek, ha tetszik kifogásoknak amelyekre hivatkozva az atlanti vezetők számos korábbi kezdeményezésüket elvetették. Nem köztörték előfeltételekhez javaslatok megvitását, késznek nyilatkoztak bármely más, ilyen vonatkozású elgondolás tekintetbe vételére. Nehéz lesz megcáfolni javaslatainkat azt a logikáját, hogyha a NATO-tagországok szövetségük védelmi jellegéről beszélnek, nem lehet akadály a európai hagyományos erők kölcsönös, lényeges csökkentésének.

Pirityi Sándor

Szabó Tibor—Zallár Andor

„Egy alkotó élet fénykora”

19. A rector magnificus

A nemzetközileg elismert Nobel-díjas tudós pozitív tulajdonságai közül talán legjellemzőbbek, az ifjúság szeretete és a közéletiség vonásai 1940—41-ben, rektorsága idején bontakoztak ki legteljesebben.

A fasizmus nyílt előretörésének időszakában, konzervatív tanártársai ellenállása és a jobboldali sajtó éles támadásaival szemben is vallotta, hogy mint az ujonnan alapított Horthy Miklós Tudományegyetem első rektora, megvalósítja mindazon elgondolásait, melyek humanista beállítottságából, demokratikus szelleméből, erkölcsi tapasztalataiból, fasizmus-ellenességéből fakadnak. Új szellemet kívánt megvalósítani a szegedi egyetemen, és személyes tekinthetősége olyan eredményeket érhet el, amelyekre más tudós professzor nem gondolhatott.

Az egyetemi ifjúság területi hovatartozandóság, vallási különbségek és politikai irányzatok szerint forgácsolódott szét a számos ifjúsági szervezetben. A hallgatóegyeszervezet tagja lehetett: a lakóhely szerinti (Defhe, Szeffe), a vallás szerinti (és ezen felül a karok szerint megkülönböztetett legagresszívabb, a fasizmus előretörését szolgáló Turul Bajtársi Szövetségnek a bécsi döntések után a területi szervezetek (erdélyi, felvidéki, délvidéki) elvesztették létjogosultsági alapjukat, a vallási szervezetek a bigott vallási elkülönülés révén mindinkább befelé fordultak, „szakállas” (örögek) vezette Turul volt az egyetlen dinamikus szervezet, mely a korszerű fasizma ideológiájára, szovinizmusra, antiszemitizmusra nevelte az egyetemi ifjúság jelentős tömegeit. Szent-Györgyi olyan ifjúsági egyesületet akart létrehozni,

Az ünnepezt tudós

mely a jobboldali szervezettől függetlenül az egyetemi ifjúságot, mely az egyetem egységes diák szervezetévé lesz. Es olyan egyetemet kívánt, mely a tudás átadásán túl a jövő értelmiségének demokratikus nevelő intézménye is lesz. Gondolatának első nyilvános megfogalmazása 1938. augusztus 7-én, a szegedi egyetem díszdoktorává való avatása alkalmából tartott ünnepségen elhangzott beszédében történt. Ekkor az egyetem hivatását fogalmazta meg, élesen elháritva attól a túlekedő pártharcokat és az antiszemita gyűlölködést Többek között ezeket mondta

„... A professzor a szó értelménél fogva az, ki nyíltan tesz hitvallást a maga legbensőbb meggyőződéséről, aki keresi az igazságokat és ha azokat megtalálta, féltelenül tesz rólok tanúbizonyságot. Az igazságoknak ez a törhetetlen keresése és szeretete, a szellemi szabadság az egyetem életének levegője s maga az egyetem is csak addig élhet és tarthat számot magas helyzetére, míg ezen hivatásának eleget tesz és nem adja el magát a nap divatos jelszavainak, nem helyez pártnézeteket az örök igazságok helyébe... Ha széjjel né-

zünk a világban, látjuk, hogy a nemzetek közti viszonyt a gyűlölet, az önzés jellemzi, hogy mindenki a saját fajtát, nemzetiségét és nyelvet akarja a másik fölé helyezni, hogy a polgárok békés munkájának gyümölcséből világszerte az üztítés eszközeit kovacsolják...

... Nem az a lényeg, hogy a magunk nemzetiségét, fajtát vagy pártját helyezzük mindenki más fölé, hanem az, hogy a tudást helyezzük a tudatlanság fölé, a képességet, szaktudást, tehetséget a protekció fölé — a szeretetet a gyűlölet, a megértést a marakodás, az építést a rombolás fölé...

Elgondolásaink, demokratikus és humanista szellemének megvalósítására 1940-ben rektorrá választása révén volt lehetővé. A Kolozsvárra visszatért Ferenc József Tudományegyetem kiválása és a Horthy Miklós Tudományegyetem indulása számos problémát okozott az első rektorok az új egyetemen, de ő az új egyetemet mássá is akarta formálni. Nem elégedett meg az egyetemi „hivatali” irányításával, ami tudományos kutató- és oktatómunkája mellett önmagában sem volt kis feladat. Az egyetem megnyitási ünnepségén tartott rektori beszámolójában nem a hagyományos formák szerint, saját tudományos munkásságáról, hanem a számára legkedvesebbéről, az egyetemi új szelleméről, az új ifjúságról tartott előadást. „Az egyetem feladata három: legősbibb hivatása gyűjteni, terjeszteni és gyarapítani az emberi tudást. Második feladata kis számban nevelni a jövőnek tudókat, akik majdan ezt a hivatást tőlünk átveszik. Újabb eredetű, de nem kevésbé magasztos az egyetemnek harmadik hivatása, nevelni a haza részére polgárokat, akik el vannak látva a szellem fegyverével. A mi egyetemünknek van még egy negyedik, külsőleges hivatása is, hogy a nagy magyar Alföld szellemi központja legyen...”

Az új egyetem rektorának — mondta a Délmagyarországnak adott nyilatkozatában — kötelessége, hogy az egyetemet megszervezze, annak működését megindítsa, és zavartalan munkáját biztosítsa. „Az én igyekezetem az lesz, hogy a nyugtalan idők ellenére, az egyetem nyugodtan szenteselhesse minden idejét hivatásának: a tudás terjesztésének... ez az egyetem most már izzóvíg saját egyeteme Szegednek, s így szeretném azt a viszonyt, amely a város és az egyetem között fennáll, még bensőségesebbé tenni...”

Az új rektorral készült interjú a Szegedi Új Nemzedék 1940. december 1-jei számában azt a kérdést fejtegette, hogy szerinte miben áll a szegedi egyetem speciális szelleme.

„A szegedi egyetem speciális szellemét — mondta a rektor — az a közvetlen barátságos levegő jellemzi, amely az egész várost, így az egyetemet is betölti. Itt az egyetem tanárai és tanítványai, mint egy nagy család tagjai élnek együtt, s a legnagyobb harmóniában munkálkodnak az ifjúság nevelésén. A másik jellegetessége a szegedi egyetemnek, hogy ez az egyetem Szeged vérebből nőtt nagygyá. A város áldozatkészsége adott hajlékot ennek az intézetnek, és ezt az egyetem is teljes mértékben viszonzozta.” (Folytatjuk)

B. N

(Folytatjuk)

Vezetői megbeszélés mezőgazdasági föladatakról

(Folytatás az 1. oldalról.)

zetésére vállalkozó mindhárom szakember — Kereszturi István sándorfalvi, Kiss István apátfalvi, illetve Vajnai Ernő vásárhelyi téveszelnők — egyaránt azt emelte ki: miután az általuk most felvállalt gazdaságok eredménytelen gazdálkodása mögött mind adottságbeli, mind pedig vezetési hibák rejlenek, a megyei, illetve a minisztériumi vezetés ne várjon tőlük egyetlen esztendő alatt gyökeres változtatásokat. Szót kapott a tanácskozásán Kalivoda Imre, a Domaszéki Szőlőfűrt Szakszervezet elnöke is, aki részben a vírusmentes burgonyavetőgumó-termelésben a sz-

vetkezet által eddig elért, igen jó eredményekről számolt be, részben pedig kérte a minisztérium segítségét a domaszéki szakemberek egy újabb elképzelésének, a biotechnológia itteni meghonosításához.

A töbttucatnyi kérdésre részben a minisztérium jelenlévő vezető munkatársai válaszoltak, majd Váncsa Jenő tájékoztatta a jelenlévőket a mezőgazdaság továbbfejlesztését szolgáló, most kidolgozás alatt álló kormányzati elképzésekről. Ezek között említette meg az állattenyésztés jövedelmezőségének további növelését szolgáló terveket, és a

melléküzemági tevékenységre vonatkozó adózási rendszer bizonyos módosítását, vagyis az ágazati tevékenység élénkítését célzó koncepciókat. Hozzátette azonban azt is: a kormányzati szervezetek mindenkor csupán a lehetőségét teremthetik meg az eredményes munkának. A ténylegesen több jövedelmet az üzemek vezetőinek, a szakembereknek kell biztosítaniuk. Mégpedig a mezőgazdaság valamennyi dolgozójának mozgósításával, tevékeny közreműködésével.

Szabó Sándor a tanácskozásán részt vett minisztériumi, tanácsai és termelőszövetkezeti vezetőknek köszönetet mondott a nyílt véleménycseréért. Kifejezte azt a reményét, hogy a tanácskozás hozzájárul a megye mezőgazdasági üzemei előtt álló feladatok minél jobb, eredményesebb megoldásához.

B. N

Nap és kenyér

Dél-Afrikában általános sztrájkjal és tüntetésekkel akarnak megelékezni a tíz évvel ezelőtti soweitói eseményekről. Akkor zendülés tört ki Johannesburg feletké laktak másfél millió elővárosában, a rendőri önkénynek száz halálos áldozata volt, több ezer őrizetbe vétel történt.

Most, hogy elkerüljük a harcok emlékeztet, Pretoria bevezette a rendkívüli állapotot, sorozatos leartóztatásokat hajtanak végre. A helyzet pattanásig feszült. A Nobel-békedíjas Tutu püspök már egy lehetséges vérfürdő rémképéről szól.

A dél-afrikai apartheid rezsim megint a nyílt erőszakhoz nyúl. A többség egyik képviselője pedig a régi afrikai mondást idézte: Vajon meddig lehet tenyérrel eltakarni a felkelő Napot?